

Χρυσούλα Δημητρακάκη

[Εικόνες της Κατοχής]

(από το βιβλίο *Φρατζέσκα*, Κέντρο Ευρωπαϊκών Εκδόσεων)

Η γωνία με τα λουκούμια

Οι όλμοι των Γερμανών τρύπωναν στα σπίτια χωρίς διακρίσεις, όπως αργότερα τρύπωναν και οι όλμοι από τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα των ίδιων των Ελλήνων. Εξόντωση μέχρι εσχάτων, για μια γη και μια πατρίδα, με ανακατεμένες τις έννοιες και τις όποιες διευκρινίσεις.

Μια πατρίδα που ο καθένας, ήθελε να είναι δικιά του...

Οι σειρήνες, ηχούσαν μ' ένα μόνιμο συριγμό.

Δεν ξεχώριζαν πια αν τις ζούσαν στην πραγματικότητα ή αν τις άκουγαν σαν ηχώ, μέχρι που εγίνονταν, ένα μόνιμο σφύριγμα μέσα στ' αυτιά τους.

Ο ήχος των σειρήνων, έφτανε μέχρι και τα πιο βαθιά καταφύγια.

Το υπόγειο ΑΛΚΑΜΣ, ήταν το καταφύγιο της γειτονιάς, στη γωνία των οδών Αγίων Πάντων και Ι. Μεταξά. Η αγαπημένη γωνιά, των λουκουμιών.

Η ονειρεμένη μπουκιά, μικρών και μεγάλων, που παρέμεινε ονειρική, σε προπολεμικές και μεταπολεμικές περιόδους. Ένα όνειρο γεμάτο λευκή άχνη, της ζάχαρης.

Ο κόσμος, μόλις άκουγε τις σειρήνες, κουτρουβαλώντας κατέβαινε τις σκάλες. Οι μάνες άρπαζαν τα παιδιά τους με κομμένη την ανάσα κι έτρεχαν να σωθούν από τις βόμβες των Γερμανών, μέσα στην αγωνία, ώσπου να βάλουν το κεφάλι τους μέσα στο καταφύγιο.

Το δρόμο, τον ήξερε όλη η γειτονιά. Τους οδηγούσε η μυρωδιά.

Όπως ήταν ακουμπισμένοι στον τοίχο, αντί να στεναχωριούνται για τη σκοτεινιά, έπαιρναν βαθιές ανάσες από τη γλυκιά μυρωδιά που είχε ποτίσει τους τοίχους...

Μέσα στην ευδαιμονία των οσμών, η αγωνία τους, γινότανε λιγότερο οδυνηρή.

Εκείνη την περίοδο, το κάθε περιφρονημένο υπόγειο, είχε γίνει περιζήτητο.

Όλοι είχαν ανοίξει τις πόρτες τους να καλύψουν άγνωστους και γνωστούς, ξεχνώντας την οποιαδήποτε διαφορά που είχαν μεταξύ τους.

Ο κίνδυνος, τους είχε ενώσει, με εκείνη την περίεργη ένωση συσπείρωσης, που σε κάνει να ξεχνάς.

Στο μέλλον, όταν ο κίνδυνος θα ήταν μια ανάμνηση, θα είχαν όλη την πολυτέλεια να ανακαλύψουν το μέτρο της δυστυχίας τους.

Τρέξε να σωθείς

Η κάθε μέρα που ξημέρωνε ήταν πολύτιμη. Αφού είχες κατορθώσει να επιζήσεις από τους νυχτερινούς βομβαρδισμούς, γύριζες το βλέμμα σου να εκδηλώσεις την ευγνωμοσύνη σου, χωρίς παρακάλια, κρατώντας τη ψυχή σου μακριά από τον διασυρμό των ορίων σου και μη προλαβαίνοντας να σκεφθείς, μήτε να μιλήσεις.

Η προσευχή σου, δυο γρήγορες λέξεις. Στεγνά.

- «Βοήθα Παναγιά!»

Ξέρεις καλά ότι μπορείς να πεθάνεις ανά πάσα ώρα και στιγμή. Και είσαι έτοιμος. Όχι γιατί το θέλεις, αλλά γιατί δεν έχεις επιλογή.

Οι Γερμανοί, είχαν μαζέψει όλα τα νεαρά αγόρια σ' ένα οικόπεδο για τις συνηθισμένες έρευνες και εξακριβώσεις της στιγμής...

Ένας Γερμανός σκοτώθηκε.

Ένας προδότης, χαφιάς, συνεργάτης των Γερμανών, φορώντας μαύρη κουκούλα στο κεφάλι, αφήνοντας δυο τρύπες για τα μάτια, «έδειχνε» ποιοι «φταίνε» για να υποστούν τις συνέπειες. Με θάνατο! Σαν εξιλαστήρια θύματα για οποιαδήποτε αιτία.

Κανείς δεν έβλεπε το πρόσωπο του καταδότη. Έτσι, τουλάχιστον, νόμιζε εκείνος.

Οι Γερμανοί, είχαν μαζέψει κακήν κακώς, τον κόσμο της περιοχής, γυναίκες και άντρες, σ' ένα ανοικτό χώρο...

Ο κόσμος, γύρω-γύρω. Ο καταδότης, στη μέση.

Η διαχρονική φιγούρα του είχε γίνει εφιαλτική μνήμη, σε αναδρομές που νόμιζες ότι ζούσες πραγματικά, ακόμα κι αν είχαν περάσει χρόνια.

Ο καταδότης απλώνει το χέρι και με το δάκτυλο τεντωμένο, γυρνά με αργές κινήσεις, γύρω γύρω...

Κάποια στιγμή σταματά. Μαζί του σταματά και η ανάσα του κόσμου. Νεκρική σιγή. Εκεί που δείχνει, ίσον θάνατος. Για μια στιγμή φαίνεται διστακτικός.

Από τον κόσμο ακούγεται μια ανακούφιση... Το χέρι, με το δάκτυλο τεντωμένο, προχωρεί... Κάνει, πάλι, ότι τάχα σταματάει, απολαμβάνοντας την επιθανάτια αγωνία και συνεχίζει αργά-αργά, γυρίζοντας γύρω-γύρω.

Ο κύκλος τελειώνει, μα εκείνος συνεχίζει από την αρχή, σα να φαίνεται ότι κάτι ψάχνει...

Κάποια στιγμή, ξανασταματά, δείχνοντας με το δάκτυλο ένα πρόσωπο. Όλοι νομίζουν ότι είναι μέρος του παιχνιδιού.

Μα εκείνος, κουνά το δάκτυλο με δυο τρεις επιτακτικές κινήσεις, δείχνοντας, ό,τι δεν μπορεί να πει με λόγια.

Δεν μιλά. Φοβάται μήπως αναγνωρίσουν τη φωνή του.

Οι Γερμανοί, αρπάζουν βίαια τον άνδρα και σε λίγα λεπτά, χωρίς να του δέσουν μαντήλι στα μάτια, ακούς τους πυροβολισμούς. Ένας-δυο ήταν αρκετοί.

Όλα, είχαν τελειώσει, για εκείνη την ημέρα και ο καταδότης φυγαδεύεται από τους Γερμανούς, φορώντας ακόμα την κουκούλα.

Όλοι οι καταδότες κυκλοφορούσαν ελεύθεροι, να «ψαρεύουν» πληροφορίες και να παίζουν το διπλό τους ρόλο.

Η «συνεργασία» τους κάποτε έληγε. Ή τους σκότωναν οι Γερμανοί ή τους λιντσάριζαν οι Έλληνες, όταν τους ανακάλυπταν.

Όσοι δεν είχαν αυτό το τέλος, τους έβρισκαν κρεμασμένους, ζητώντας λύτρωση.

Κατοχή. Το δίκαιο του ισχυρότερου, ήταν ένα ανεξέλεγκτο αυτοδίκαιο. Μα οι Γερμανοί ήθελαν και συμπαραστάτες, που θα δημιουργούσαν την απαραίτητη ανακατωσούρα στους ανθρώπους που ήδη δεινοπαθούσαν. Διαλυμένοι μέσα στην φαγωμάρα, θα ξεχνούσαν αυτά που έπρεπε να θυμούνται.

Από την άλλη ο εκφοβισμός ήταν μέρος της ψυχολογικής βίας.

Χρόνοι σκοτεινοί. Ο κάθε είδους καταδότης, πίσω από τη μαύρη κουκούλα, έκρυβε τη ντροπή. Ούτε που ήξερε τι έδειχνε ούτε ποιον έδειχνε. Όποιον πάρει ο Χάρος. Χωρίς πολλή σκέψη.

Από την μια, για να γλιτώσει το δικό του το τομάρι, από την άλλη, μέσα στο γενικό κατρακύλισμα και μην έχοντας κανένα ενδιασμό, μπορούσε να δείχνει οποιονδήποτε τύχαινε να είχε κάποια προσωπική διαφορά μαζί του. Ακόμα και εκείνον που δεν του είπε την «Καλημέρα» όπως την ήθελε.

Τους καταδότες τους χρησιμοποιούσανε οι Γερμανοί, ίσα-ίσα για να κάνουν τη δουλειά τους.

Κανένας δεν τους εμπιστευόταν.

Ούτε οι Γερμανοί, ούτε οι Έλληνες...

Όπως ήταν μαζεμένοι....

Τα μπλόκα δεν είχαν τέλος. Όταν ξημέρωνε η μέρα, δεν ήξερες αν θα βραδιάσεις...

Ένα τσούρμο άνδρες, μικροί μεγάλοι, μαζεμένοι κακήν κακώς σε μία μάντρα.

Ο κύκλος, ο κουκουλοφόρος και η γνωστή συνέχεια.

Η αιτία της εξιλαστήριας τιμωρίας, άγνωστη.

Ανάμεσα στα μελλοντικά θύματα τους, ένας αδελφός της Φρατζέσκας, ο Μανώλης.

Ο κουκουλοφόρος, είχε όνομα και παρατσούκλι. Ήταν γνωστός. Μα προς το παρόν δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα. Του την είχαν όμως «φυλαγμένη».

Έδειχνε με το δάκτυλο, περνώντας τα πρόσωπα ένα-ένα. Τον θείο τον ήξερε. Δεν θα γλίτωνε. Ήταν σίγουρο.

Αυτός, που σίγουρα του χρωστούσε χρόνια ο Θεός, πήδηξε το φράκτη και έτρεξε με όση δύναμη είχε για να σωθεί.

Στην άκρη του πεζοδρομίου, βρισκόταν ένα μεγάλο πιθάρι ακουμπισμένο στον τοίχο.

Οι Γερμανοί, χτένισαν την περιοχή για να τον βρουν.

Όταν νύχτωσε καλά καλά, έβγαλε με προσοχή το κεφάλι του από το πιθάρι κι αφού βεβαιώθηκε πως δεν τον παρακολουθούσαν, έδωσε έναν πήδο και με χίλιες προφυλάξεις, από γωνία σε γωνία, έφτασε στο σπίτι.

Η γιαγιά περίμενε, γέροντας το μισό σώμα της, έξω από την πόρτα, να βλέπει όσο φτάνει η ματιά της.

Ήταν η ώρα που απαγορευόταν η κυκλοφορία.

Εκείνος, έλεγε και έλεγε. Εκείνη, σιωπούσε. Μόνο γύρισε και κοίταξε την εικόνα της Παναγιάς και μετά πήγε ανακουφισμένη να γείρει.

Ούτε η γιαγιά, ούτε ο θεός, μπορούσαν να κρίνουν την υπόλοιπη ζωή τους από ένα γεγονός. Τα γεγονότα, πια, ήταν πολλά και με κόπο βρίσκανε τρόπο να παίζουν θάρρος.

Ο θεός, μετά από εκείνο το γεγονός, σα να άλλαξε κάτι μέσα του. Έπαψε να βρίσκει λόγο για να αποφεύγει πια τους Γερμανούς, αφού ο θάνατος ήταν δίπλα του, στις αδέσποτες σφαίρες, σταπισώπλατα κτυπήματα, στη μαύρη κουκούλα.

Γρήγορα έπιασε δουλειά σαν σιτιάρχη.

Την ώρα που μετέφερε τις κουραμάνες, πέταγε όσες μπορούσε στους περαστικούς και στα παιδιά που καιροφυλακτούσαν στις γωνίες.

Η γοητεία της καλοσύνης, δεν είχε χρόνο.

Μάγευε, ακόμα και σε περίοδο πολέμου. Ακόμα κι όταν όλα ήταν εφησυχασμένα στα δεδομένα της περιόδου, έδινε τις μεγαλύτερες μάχες, για να κρατηθεί Άνθρωπος.

Η γαλάρα

Μετά την κατοχή, η εκκλησία μοίραζε συσσίτιο και η Φρατζέσκα, μαζί με τον αδερφό της τον Θόδωρα, περίμεναν στην ουρά.

Αυτό ήταν μια καθημερινή ενασχόληση, απαραίτητη για την επιβίωση.

Πολλές φορές το είχαν πει κι άλλες τόσες, το 'χαν σκεφθεί...

Στο περβάζι του παραθύρου του μαγειρείου, ήταν αραδιασμένες μερικές γαλάρες, γεμάτες ρεβίθια, για τις κυρίες που μοίραζαν το συσσίτιο.

Μια τέτοια γαλάρα, θα έσωζε ολόκληρη την οικογένεια.

Το είπαν και το κάνανε.

Μετά από τόση ταλαιπωρία πού καιρός για όνειρα; Προς το παρόν, όλα τα όνειρα, ήταν μέσα σε μια γαλάρα ρεβίθια.

Η μέρα ήταν γεμάτη από την έγνοια της επιβίωσης.

Να πάρουν το συσσίτιο, να μαζέψουν ξύλα και να πουλήσουν κάτι, για να έχουν χρήματα για τα απαραίτητα. Ξύλα, χαρτιά, χόρτα, ακόμα και φλούδες από πατάτες.

Η ζωή είχε γίνει τέχνη πρόβλεψης.

Κάθε μέρα, τα τρία αδέρφια της Φρατζέσκας, ο Γιάννης, ο Θόδωρος και ο Μανώλης, περπατούσαν ώρες, από την Καλλιθέα μέχρι τον Σταυρό της Αγίας Παρασκευής. Με όλους τους κινδύνους να παραφυλάνε σε κάθε τους βήμα.

Γυρνώντας, κουβαλούσαν στην πλάτη, όσα περισσότερα ξύλα μπορούσαν.

Η επιστροφή ήταν βαριά. Μα και η πείνα ήταν ασήκωτη.

Και δεν ήταν μόνο μια μέρα. Ήταν η κάθε μέρα, σε όλη τη διάρκεια της Κατοχής.

Μια παράλληλη πορεία ενάντια στο θάνατο, που έπρεπε καθημερινά να φτάνει μέχρι το τέρμα του προορισμού της.